

פניני הפרשה

שמות

עלון מס'

967

שנה כ' התשע"ט

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

הודיעו בעמים עלילותיו

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ונערותיה הולכות על יד היאור ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה – הפסוק מאריך בזה שהלכה על יד היאור ונערותיה הלכו עמה, ולכאורה זה פשוט שבת מלך תלך עם נערות, כדרך בנות המלכים? וכן צריך להבין מדוע לא שלחה את אחת מנערותיה לקחת את התיבה?

בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל מובא שבאותו זמן פשטה במצרים מגפת שחין שהיה מחמם את הגוף בצורה קשה, ולכן ירדה בת פרעה להתקרר במי הנילוס, ונערותיה נותרו על שפת היאור. ומביא רש"י בשם המדרש שנערותיה מיחו בה שלא תציל את משה, כדי לא לעבור על גזרת המלך, ובא גבריאל וחבטן. ולכן שלחה את ידה, ונשתרבה אמתה אמות הרבה עד ששים אמות. ומיד שנגעה בתיבה, התרפאה ממכת השחין, בזכות התיבה שהיה בה משה.

ללמדנו את גדול ההשגחה העליונה, שדוקא ביאור שהיה פרעה בטוח שעל ידו ימעיט את עם ישראל, כמו שציוה "כל הבן הילוד היאורה תשליכהו", דוקא על ידו באה להם הישועה. בת פרעה לא היתה רגילה לצאת מבית המלך, כי "כל כבודה בת מלך פנימה", והוכרחה לרדת ליאור בגלל השחין והחום שנגרם ממנו. ומתוך היאור הצילה את משה, והביאתו לבית פרעה, וממילא יצא שפרעה גידל את משה רבנו.

ומחדש רבנו אברהם אבן עזרא זצ"ל (בפירושו לשמות ב, ג) שמאת ה' היתה זאת, שכן עם ישראל נהפך באותו זמן על ידי המצרים לעם של עבדים בעלי תחושת שפלות עמוקה, עד שלא היה בהם את הכוח הנפשי להשתחרר מעולו של פרעה. כדי להושיעם, היה צריך אפוא אדם שלא הושפע מההשפלה, שיהיה לו את העוז לבוא לפני פרעה ולהסתכל לו בעינים ולאיים עליו "שלח עמי ויעבדוני. כי אם אינך משלח" וגו'. וכן צריך שאותו אדם יהיה מלומד בטכסיסי מלכות שיוכל להנהיג עם שלם להוציאם ממצרים ולהובילם ארבעים שנה במדבר. ומי דאג לכל זה? פרעה בעצמו שגידל את משה בארמונו, לימדו גיגוני ומכסיסי מלכות והכשירו להיות מנהיג. ואכן, אופיו המנהיגותי של משה מתבטא בכל מקום בו פגש בעוול וחמס, כמו שהיה כאשר הציל את היהודי מיד נוגשו המצרי, וכמו שהיה כאשר התערב בין שני העברים הניצים, וכן כאשר הציל את בנות יתרו מיד רועי מדין.

מסופר על האדמו"ר בעל ספר "אש דת", שאחרי פטירת אביו, נתנו רוב הקהל עיניהם בו להמשיך שושלת אביו, אולם אחדים מהקהל רצו דוקא באח של אביו. ויתר הבן על כבודו ומעמדו, ונתן לדודו לכהן במקומו. אך המחלוקת לא שקטה. כאשר ראה כך, החליט לעזוב את כל כבודו, ונסע לארה"ב, כדי להתרחק מהמחלוקת. ובזכות זה זכה להינצל הוא ומשפחתו מהשואה.

עצה טובה	לא תהו בְּרָאָה
אם אתה מעוניין להפוך את אויבך לאוהבך, דאג לכך שישמע מכמה מקומות ששיבחת אותו. (הרב חיים ולדר הי"ו בספרו "עצות מהחיים").	נחש לנחשים יש תפקיד חשוב מאוד בטבע, להרוג ולאכול את המכרסמים הזקנים והחולים הנושאים מחלות המסוכנים לאדם.

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוניד סעדון זצ"ל

"סימן שמות הששה סדרי משנה הם ז'רעים מ'ועד נ'שים נ'זיקין ק'דשים ט'הרות, ר'ת זמן נקט. יש לומר דבא לרמוז שצריך אדם לנקוט זמן ללימוד דהיינו לקבוע עתים לתורה. וטעם חילוקם לששה סדרים, לא פחות ולא יותר, לרמוז שהלימוד על דרך הפשט הוא בששת ימי המעשה, וביום השבת יש ללמוד לימוד הסוד הנקרא לימוד הנסתר מעין עוה"ב. עולם שכולו שבת". ("מדות הרחמים" בסופו)

ב"א – פירש רש"י ז"ל: מהי הטובה? ויעש להם בתים. דהיינו בתי כהונה, לוייה וכו'. ע"כ. ונראה לענ"ד לרמז במלת בתים להולדת משה כך: בתים בגימטריא 452. 400 מרמז על גלות מצרים, ו- 52 שנה כמספר בן מרמז על משה. וזוהי כוונת הפסוק: ויעש להם בתים – שבישר להם על הולדת משה שיגאל את בני ישראל ממצרים (מהגלות של 400 השנה). ולאחר שבישר להם על הולדת משה, ראו איצטגניני פרעה את הולדתו וגזר פרעה להטביע את הזכרים בים. וראיה לפירושי מלקמן (ב' א') "וילך איש מבית לוי". מבית אותיות בתים, כלומר שעל ידי זה נתקיים "ויעש להם בתים" שנולד משה.

ובעיקר דברי רש"י ז"ל שהטובה שהיטיב הקב"ה עם המילדות הוא בזה שהקים מהם בתי כהונה ולוייה וכו', קשה לי, שאם כן היה הפסוק צריך לומר: וייטב אלהים למילדות ויעש להם בתים, ולמה הפסיק ב"ויירב העם". לכן נראה לעניות דעתי לפרש בענין אחר, על פי מה שנאמר לעיל (פסוק י"ז): ותיראן המילדות את האלוקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים וגו', שמשמע שהמילדות עשו שני דברים: א. יראו את ה'. ב. לא שמעו לפרעה. ונראה שזו כוונת הפסוק שלפנינו, שה' היטיב להם על שני דברים אלו כך: על שלא שמעו לפרעה היטיב להם שהתרבה העם (וזה טובה, במה שאדם רואה ברכה בעמלו). ועל שיראו את ה' היטיב ועשה להם בתים. ועוד אפשר לפרש שמה שנאמר "ויירב העם", זה הסבר מדוע "וייטב אלוקים". ורצונו לומר: וייטב אלוקים כשהתרבה העם על ידי שלא הרגו את הילדים, בעבור שיראו את ה'. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

עם שלם – בזכות משפט אחד

יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות. עמד והחזיר את אשתו. עמדו כולם והחזירו נשותיהן".

מרים, במשפט אחד שהעזה ואמרה לאביה, נטעה בלבו אמונה מחודשת בעתיד טוב יותר. הדברים נכנסו ללבו, והוא שב אל אשתו, והעם בעקבותיו. ומשה, מושיעם של ישראל – נולד.

מכח התקוה שהיתה בלבה, מנעה מרים את חורבנו של העם בידי עצמו. ואף בפועל יחד עם אמה התעלמו מגזרת פרעה "ותחייין את הילדים" (שמות א, יז). ואגב, הגאון רבי צבי פנש שליט"א בספרו "נחלת צבי" מצביע על הקשר מעניין, שאולי דוקא רגישותה זו של מרים לפריה ורביה בעם ישראל, היא שהביאה אותה להעיר על משה שפרש מאשתו, וכפי שהעירה לאביה שפרש מאשתו. ודפח"ח.

מעתה, אם נעשה חשבון, נמצא שכל עם ישראל שהיו עד גיל שמונים בזמן יציאת מצרים, נולדו בזכות מרים (לפי שמאז שהחזיר עמרם את אשתו, נולד משה, ומשה היה בגיל שמונים שנה ביציאת מצרים). ניתן לומר, שמעולם לא היו רבים כל כך חייבים הרבה כל כך לאשה אחת. אם כן, פלא הוא שכל "בניה" חלקו לה כבוד, והמתינו לה עד שנאספה למחנה! ...

ואנו לעצמנו למדנו כי לעולם אין לדעת מה יעלה בגורל משפט חיובי אחד שאדם אומר לחברו... לעתים במשפט קטן אפשר לשנות עולמות.

בזכות מה זכתה מרים לכבוד כה גדול שכל ישראל המתינו לה שבעה ימים (כמו שכתוב "והעם לא נסע עד האסף מרים", במדבר יב, טו)?

במסכת סוטה (ט' ע"ב) מבואר שזכתה לכך בגלל שהמתינה למשה שעה אחת, ומדה טובה מרובה, שהיא המתינה למשה שעה אחת וישראל המתינו לה שבעה ימים.

ולכאורה אם מדה כנגד מדה יש כאן, רק משה רבנו היה צריך להמתין לה?

לפי פשוטו, כל העם נגררו אחרי משה, אך הגאון רבי משה חורב זצ"ל בספרו "תורה מסיני" מצא הסבר נאה למה כל העם חשו הכרת טובה למרים:

מלבד היותה אחות משה ואהרן, מרים נחשבה בעיני ישראל כ"אמא גדולה". וזאת בזכות שיחה אחת שקיימה עם אביה עמרם, שיחה ששינתה את מהלך ההיסטוריה של עמנו.

שיחה זו התקיימה באחד הרגעים הקשים ביותר במצרים, רגע של יאוש נורא שתקף את העם ואת מנהיגיו והובילם למסקנות כואבות, כמובא במסכת סוטה (י"ב ע"א): "עמרם גדול הדור היה. כיון שראה שאמר פרעה הרשע: 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' (שמות א, כב), אמר: לשוא אנו עמלין. עמד וגירש את אשתו. עמדו כולם וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו [מרים]: אבא, קשה גזרתך

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

שני סוגי תכריכים

חוורו לרגע פניו של העני, אך מיד התעשת ואמר: "לא, לא! איני צריך לחשב. זאת כבר ביררתי בעבר."

גיחך העשיר: "מה ביררת? מה ההפרש בינינו?"

"הגעתי למסקנא שאיננו רחוקים זה מזה. כל ההפרש בינינו מסתכם בעשרה זהובים בלבד", ענה העני.

"הבלים תדבר", הפטיר העשיר ושב לחשבונותיו.

"עשרה זהובים", התעקש העני, "ואין זה על פי אומדן או השערה! שאלתי מבינים ויודעי דבר, והם אימתו את הנתונים שבידי!"

סקרנותו של העשיר נעורה. אחד מן השניים - או שלפניו עשיר קמצן החי קבצן, שעושרו רב ואינו ראוי לנדבה, או שלפניו עני עז פנים המתקלס בו, וגם הוא אינו ראוי לנדבה.

"פרש נא את דבריך", תבע.

"בבקשה! התעניינתי אצל קברן העיירה, והוא שאמר לי שיש שני סוגי תכריכים בלבד, לעניים ולעשירים. ההפרש במחירם הוא בסך הכל עשרה זהובים..."

מעשה בהלך עני שהיה מסובב מבית לבית, הולך מדלת לדלת ופושט יד לנדבה. פרוטה לפרוטה הצטרפה ואיפשרה את מחייתו הדלה.

יום אחד הגיע לווילה מפוארת רחבת ידיים. בחזיתה ניצבה מרפסת הדורה, ובה ישב אחר כבוד בעל הבית העשיר, שקוע בספרי חשבונותיו.

התקרב העני, הושיט ידו וקירקש במטבעותיו. נשא העשיר לרגע קט את עיניו, ופטרן באטימות: "לא כעת! מחשב אני עתה את שווי נכסיי. חלילה לי מלטעות ולהתבלבל בחשבוני!"

נשא הרעיון חן בעיני העני. מדוע לא יחשב גם הוא את שווי נכסיו? נפנה לפנת השולחן, ערם את כל הפרוטות שבכיסו בגדיו ומנה אותן אחת לאחת, כשהוא מסדרן בקבוצות של עשר עשר...

נשא אליו העשיר מבט משועשע והרהר בזחירות: עני מרוד זה מבקש לחקות אותי, אלא שהבדל 'קטן' בינינו - אני מונה מיליונים, והוא סופר פרוטות...

סנט בעני בבוז: "מה הינך מחשב, כלום מבקש אתה לדעת כמה מטבעות חסרים לך כדי להגיע לעושרי?"

☺ זה לא חוק! ☺

חסיד אחד בא לפני רבו וביקש עצה כיצד להנצל מן הגאווה. חש הוא שאינו מצליח להשתחרר ממדה מגונה זו. אמר לו הרבי: "שאלה גדולה שאלת! אי אפשר לענות עליה על רגל אחת, שב כאן לצדי, עד אשר תסתיים קבלת הקהל, ואז אתפנה להדרייךך."

החל הרבי לקבל אנשים שבאו לחלות פניו ולקבל מברכותיו ועצותיו הנבונות. היהודי הראשון שנכנס, תלמיד חכם, ביקש סיוע בהכנת סוגיא קשה שהתקשה בהכנתה. פנה הרבי לחסיד הממתין וביקשו שיואיל להסביר את הגמרא. תמה הלח: "רבי, וכי ללמוד אני יודע?". עיין הרבי בסוגיא וביאר לו.

נכנס יהודי שני. בתו בגרה והריחו מבקש ברכה לזיווג הגון. נענה הרבי ופנה שוב לאותו חסיד: "שמעת את מצוקתו? ברכהו". "רבי", נרתע החסיד, "וכי בעל ברכה אני? וכי צדיק אני שהקב"ה מקיים גזרותיו?". נענה לו הרבי ובירבו.

יהודי שלישי מגיע. דחוק הוא בכסף, מבקש כי הרבי יסיע לו כממוץ. פונה הרבי לחסיד בחביבות: "בוראי תעניק ליהודי המסכן סכום נכבד...". "וכי בעל נכסים אני? נבוך הלח "והרי אני עצמי אין בידי פרוטה לפרוטה!". פתח הרבי את מגירתו והעניק מתת יד ליהודי הדחוק.

החסיד ברוב תומתו עדיין לא קלט את המסר. המשיך לשבת, והאנשים המשיכו להיכנס אל הרבי כל אחד בתורו. זה בא בכדו וזה בחביתו, זה מבקש עצה על מסחרו, ורעהו בענייני שלום ביתו. ובכל פעם מבקש הרבי "עזרה" ממורדענו החסיד...

הסתיימה הקבלת-קהל. היהודי ניגש שוב לרבי, ומעלה שוב את בקשתו שלא נענתה למתן עצה כדי להינצל מגאווה. ראה הרבי שהחסיד עדיין לא הבין את כל הרמזים, נתן בו עיניו וגער בו: "תמיהני! ללמוד אינך יודע, להעניק ברכה אין בכוחך, כסף אין בכיסך, ליעץ בעניני מסחר אינך יכול... ובכו, במה יש לך להתגאות?...!"

☺ חוק חוק לא... ☺

לא פעם היצר מושך אותנו להתגאות בדברים מסוימים, שאם נבדוק טוב נגלה שאין הרבה מה להתגאות בהם...

אוד המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאוזו שליט"א

שאלה: ראיתי בספר הנפלא "אני ערב לו" (שכבודו שיבחו), שעיקר הפעילות של הקיבה היא בשעות הצהריים מה שאין כן בבוקר. ולכן ראוי ונכון לאכול בבוקר דברים קלים, כמו פירות, ולא לחם שגורם לתסיסה וחומציות בקיבה וכו'. שאלתי, האם הדבר נכון? ואם כן, האם אפשר לצאת ידי חובת פת שחרית בפירות?
תשובה: לא נכון. תאכל פת בבוקר, ואל תתחכם יותר מדאי.

שאלה: האם כדאי לאכול פת שחרית, כאשר הדבר גורם לי לעייפות וכבדות בסדר ובשיעור?
תשובה: תאכל כזית או כביצה ולא תהיה עייף. ואם לא ישנת בלילה ואתה עייף מחוסר שינה, תשתה קפה או תה.

שאלה: מה השיעור שצריך לאכול כדי לצאת ידי חובת פת שחרית?
תשובה: 50 גרם. אחרת יעשה נטילת ידים בלא ברכה.

שאלה: מתי סוף זמן אכילת פת שחרית?
תשובה: עד הצהריים.

שאלה: בשלחן ערוך (סי' קנ"ז) נפסק: "כשיגיע שעה רביעית יקבע סעודתו. ואם הוא תלמיד חכם ועוסק בלמודו, ימתין עד שעה שישית. ולא יאחר יותר, דהוי כזורק אבן לחמת". מדוע לא מקפידים בזמנינו על הלכה זו?
תשובה: כבר מעמו מידי בצפרא (ארוחת בוקר), ואם כן לית לן בה.

חידת השבוע

היכן מצינו שפרעה חגג יום הולדתו והביאו לו מתנות (לבד מהמוזכר בפרשת מקץ)?

הפתרון: המדרש (שמות רבה ה, ה) מתאר את בואם של משה ואהרן אל פרעה בפעם הראשונה כך: "ויאמרו אל פרעה כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי ויחגגו לי במדבר" (שמות ה, א). אמר ר' חייא בר אבא: אותו היום יום פרוזבוטי של פרעה היה, ובאו כל המלכים כלן לכבדו והביאו דוראות של עטרות והיו מעטירין אותו שהוא יום קוזמוקרטור [יום הולדת] והביאו אלהיהן עמהן. משעטרו אותו, היו משה ואהרן עומדין על פתח פלטרין של פרעה. נכנסו עבדיו ואמרו: שני זקנים עומדין על הפתח. אמר להן: יעלו. כיון שעלו היה מסתכל בהן שמא יעטרו אותו או שמא יתנו לו כתבים, ואף לא שאלו בשלומן. אמר להם: מי אתם? אמרו לו: שלוחיו של הקב"ה אנן. מה אתם מבקשים? אמרו לו: "כה אמר ה' שלח את עמי" וגו'. אותה שעה כעס ואמר: "מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל". לא היה יודע לשלח לי עטרה אלא בדברים אתם באים אלי, "לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח". אמר להם: המתינו לי עד שאחפש בספר שלי. מיד נכנס לבית ארמון שלו והיה מביט בכל אומה ואומה ואלהיה. התחיל קורא אלהי מואב ואלהי עמון ואלהי צידון. אמר להם חיפשתי שמו בבית גנזי ולא מצאתי אותו. אמר ר' לוי: משל למה הדבר דומה? לכהן שהיה לו עבד שוטה. יצא הכהן חוץ למדינה, הלך העבד לבקש את רבו בבית הקברות. התחיל צווח לבני אדם שעומדים שם: לא ראיתם בכאן רבי? אמרו לו: רבך לאו כהן הוא? אמר להן: הן. אמרו לו: שוטה! מי ראה כהן בבית הקברות. כך אמרו משה ואהרן לפרעה: שוטה! דרכן של מתים לתבען בין החיים, שמא החיים אצל המתים, אלוקינו חי הוא, אלו שאתה אומר מתים הם, אבל אלוקינו הוא אלוקים חיים ומלך עולם. אמר להם: בחור הוא או זקן הוא? כמה שנותיו, כמה עיירות כבש, כמה מדינות לכד, כמה שנים יש לו מיום שעלה למלכות? אמרו לו: אלוקינו כחו וגבורתו מלא עולם, הוא היה עד שלא נברא העולם והוא יהיה בסוף כל העולם והוא יצרך ונתן בך רוח חיים.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ רבי יצחק בן רחל זצ"ל
להצלחת משפחת בניטה הי"ו